

šolskem letu s peresom pisati. Izkušnja uči, da raba peresa nima potem nobene težave več. Da pa se vender določi nekaj obrok, v katerem bi bilo zgodno začeti v zvezke pisati, in da se ogne vsakej skrajnosti, zato naj bi se to zgodilo v prvem letu in sicer potem, ko so se otroci naučili male in velike črke vsaj nekoliko spretno pisati. V obče pa bi bilo želeli, da bi se v narodnej šoli, vzlasti na srednjej in višjej stopnji, manj s pisalom na pločice pisalo. Dobro bi bilo, ko bi se pločica omejila le na pisalno-čitalni pouk v prvem šolskem letu in na računstvo po vseh razredih.

Ko so začeli otroci v zvezke pisati, poučuje naj se neprestano in sistematično.

Na spodnjej stopnji uče se otroci najlažjih črk v genetičnem redu z dotičnimi predvajami vred.

Kar se tiče pisnih oblik, je pač neobhodno treba, da se vsaj na jednej in istej šoli vpeljejo jednake oblike. Kolika kvar se dela učencem, če rabijo učiteljem več-razrednic različne pisne oblike! To se prav lahko doseže s tem, da se rabijo tudi pri lepopisji one pisne oblike, katere se nahajajo v vpeljanej čitanki. Dobro pa bi bilo, ko bi se tudi učitelji celega okraja ali več okrajev, dá vse dežele v tej zadevi združili. S tem bi se napredek v lepopisji onih učencev, ki prestopijo iz jedne šole v drugo, zelo olajšal. Jednotna metoda se za vse učitelje res težko določi, ker vsakdo boče upotrebljeval, le ono metodo, katera njegovim okolnostim najbolj ugaja. A jednotne pisne oblike, jednotno držanje telesa in peresa in kar je še več tacega, more se tudi za večje učiteljske kroge določiti. Tudi v tej zadevi naj bi se ravnalo po „Abecedniku“ ali po „Začetnici“, v dotičnih okrajih ali v dotičnej deželi vpeljanem. Vender je to užé težje, ker niso povsod jednake knjige vpeljane, in ker ima vsaka današnjih početnih čitank drugačno pisavo. To je velika hiba, katera jednakolično pisavo v širjih krogih zelo obtežuje. Zato bi bilo dobro, da bi se v deželnej učiteljskej konferenci ali vsaj v posameznih okrajnih konferencah določile jednotne pisne oblike za ves dotični obseg.

Na srednjej stopnji uče se otroci istih črk kot na spodnjej, samo da se pišejo v posameznih skupinah in da se tečaj preje dokončá. Potem pa sledé razni pregovori in izreki. Ozira se tudi na težje črke in vzlasti na one oblike, katere so si otroci napočno prisvojili. Tudi na tej stopnji bi bilo dobro, ko bi učitelj neposrednje poučeval. Kjer pa to ne gre, gleda naj, da otrokom vsaj pisne oblike in razne zveze neposrednje predoči, potem naj pa na pišoče učence ostro pazi.

Na višjej stopnji pa naj se sistematični pouk vedno bolj umika pravemu na dejanjsko življenje merečemu lepopisju. Tù naj se vpeljejo jednovrstni zvezki. Nekateri pa so tega mnenja, da na tej stopnji posebnega lepopisnega pouka še treba ni, ker mora itak vsa pisava lepa biti. V vsakem obziru pa je ravno tù treba gledati na to, da so zvezki čedni in redni.

Knjiga Slovénska

v
dobah XVI. XVII veka.

C.

Zimske proste urice

o latinsko-kranjski pismenosti po priliki latinskega jezika vravnani, iz ktere se Možovitskega, Rutenskega, Poljskega, Českega in Lužiškega jezika z Dalmaškim pa Hrovaškim sorodnost lahko spozna.

Pred temi vsemi se nahajajo nekatere črtice, Cirilsko pa Glagoliško, in v teh Rutenske pa Možovitsko pravopisje kaže.

Adama Bohoriča.

(Do Rimlj. 14. Pogl.)

Vsaki jazik spoznati hošte Boga (Cir. i Glag.).

Vlaki jesik bode Boga sposnal.

Omnis lingua confitebitur Deo.

Πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.

V Vitebergi

Leta MDLXXXIII.

*

Predgovorček dežele Štajarske, Koroške in Kranjske slavnih velikašev sinovom, vsej viteškega stanu plemeniti mladini.

Da je več jezikov znati i prijetno i koristno, dà celó kaj potrebno, to je jasno kot beli dan. Kaj namreč more bolj veseliti prosto srce kot to, da zna svojo ali družega bodisi govorečega bodisi pišočega misel v spodobnem govoru, kateri je misli kazalo, in v prilični besedi razjasniti ali razjasnjeno zreti kakor pred seboj? Kaj pa je koristnejše od tega, ako razumeš te, ki pripovedujejo o Bogu, o pravu in o naravi, ali spomenike spisane o tistih rečeh, in če moreš zaklad, kateri v njih tiči, vzdigniti in razviti ter ga, kadar je treba, sebi v prid prav obrniti. Naposled kaj je, česar morejo ljudje teže pogrešati, kakor spoznanja omenjenih reči, po jezikih: kajti brez njihovega pripomočka se niti cerkveni, niti državni nauk, niti posamezne niti javne šole braniti in ohraniti ne dajo. Molčim o tem, da so tisti, kateri potrebnih jezikov ne znajo, tudi tedaj, ko jim je dolžnost govoriti, ne vedoči, kaj se je povedalo, niti kako bi jim bilo odgovoriti, velikrat primorani kakor žabe Serifske obmolkniti ter udati se v veliko, veliko sramoto. In ker se za to trditev nahajajo ne redka prav učeno izdelana pisanja, je tako, da bi se res moglo dozdevati, da tisti, ki bi se trudil še kaj več mimo tega razkazovati, prazno slamo mlati in bolj svojo ubožnost kot premožnost razodéva. Zato, in ker mi je vsakako tukaj povrh in vsaj sploh nekoliko opomniti o poglavitni rabi ali o poslednjem namenu jezikov: torej hočem to, kar sem si namenil, o Slovenskem meni domačem jeziku (de Slavonica mihi vernacula lingua) in slednjič o povodu te knjižice ob kratkem in po svoji slabi moči zaznamnjati. O pravi rabi jezikov pa je najjasnejši sv. Pavla izrek, ki ga sam v listu do Rimljanov navede iz Izaija preroka, takole govoreč: Vsak jezik bo spoznal Boga. In s temi besedami kaže nam sv. Pavel najobširnišo učenost in najslajšo tolažbo, pa tudi pravo rabo jezikov. Kajti v začetku pojasnjuje, da bode vedno nekaka skupščina teh, ki s pomočjo prvenjih jezikov Boga prav spoznajo in čestijo. Potem tudi naznanja očitno, da ne prejde ta svet, dokler se pri vseh ljudeh, pri vsakovrstnih narodih ne razodene poprej volja Božja. In to je v resnici edina stvar, po kateri se pobožne duše (naj še tako norsko počenjajo zoper cerkev Kristusovo, svet je satan) v vseh bridkostih tega življenja morejo vzdrževati, dokler si iz besede Božje gotovo morejo obetati, da bode enkrat konec nadlogam, in da gotovo pride oproščenje od prejšnjih: in tedaj sicer bode prav blizo, in da tako rečem, pred vratmi, kedar namreč godilo se bode češčenje Božje v vseh jezicih. Prava raba jezikova pa se je pričela s prvima začetnikoma človeškega rodu, z Adamom in s Hevo. Mogla sta namreč prva roditelja, v oni nedolžnosti in brez madeža vsakterega greha, prav hvaliti Boga. Kajti volja in srce pa druge dušne moči vse so tako vgajale pravi še sodeči pameti, da sta mogla i lahko i v najviši popolnosti Boga hvaliti in slaviti: in zvrševala bi bila to na vso večnost ter z največo srčno radostjo, ako ne bi bila po satanovi zvijači prekanjena ter istega tako svetega stanu naveličana satanove zvite laži bolj čislala mimo Božje

zapovedi, in ako ne bi bila za nedolžnost prejemši pokvarjenost in propast na duši in na telesu, one tolike sreče ter one presladke zveze v hvali Božji, po pravični sodbi Božji, zgubila ter sama sebe z vsim zarodom pahnila v večno pogubljenje. Obropana tedaj vseh tistih tolikih darov sta po padcu delala vse bolj mlačno. Kajti razum, dasi je pred vsemi drugimi dušnimi močmi ostal bolj nepokvarjen, je bil vendar v božjih rečeh popolnoma oslepljen, v drugih pa nekaj malo vidi (dokler ga podpirajo kakor že ona prva načela, iz katerih so stvarjena in se še sedaj stvarjajo vse človeške umetnosti, značene z besedo modrosti ali pravejše modroslovja — philosophiae.) Potem se človeška volja vedno protivi volji Božji. Srce samo gori sovraštva do Boga. Niže moči, ktere se s sploh znanim imenom premične (locomotivae) zovejo, delajo vse bolj leno. Vsled tega tudi človek (v tolikem porušenju — discrasia) tistega namena, za kterega je bil v začetku stvarjen, s svojimi tako zmedenimi in zbeganimi močmi ni mogel več doseči, niti Boga, kakor bi se spodobilo, slaviti in hvaliti. Zatorej bi imel zavržen biti človek z vsim svojim nasledstvom za vselej. Toda to prežalostno osodo človeškega rodu videč Premilostivi Oče nebeški ni pripustil, da človek sam in tako s človekom slava njegova popolnoma izgine. Torej se s svojim edinim in sovečnim Sinom in s svetim Duhom, vsa presv. Trojica namreč, čudo, posvetuje, kako bi se človeški rod dal spet popraviti ter vnovič vstanoviti češčenje Božje: ter sklene, da Sin, druga oseba v Bogu, na nedopovedljiv način o gotovem času seboj zedini narav človeško ter tako odkupi in v prvotni stan pripravi človeštvo. Zatorej mej Bogom, kot pravičnim sodnikom, in mej revnim pa obsojenim človekom srednik postane Sin Božji. Proglasi se obljuba milosti zavoljo Sina, iz žene rojenega. To milost so prvi stariši po veri vedno obračali sebi na prid. Tudi je sveti Duh potem po obljubljeni besedi po padcu še v verujočih vzbujal neka Bogu prijetna opravila in hvaljenja s pripomočjo jezikov (z besedo glasovito — vocali verbo) ter zbiral o vseh časih nekako skupščino, dalje plodeč ono obljubljeno milost: to pa po edinem in priprostem, kajti od Boga prošlem načinu govorjenja. Da se je i ta enojna in jasna govorica v cerkvi Božji v prejšnjih in mnogih stoletjih tudi brez črk in brez gotovega črkopisja (literatura) rabila in tako ohranila, to je sploh znano. Ker so namreč prejšnje dobe očetje bolj dolgo živeli, se lahko spozná, da so po izročevani obljubi milosti, po rabi onega edinega jezika pa brez pripomočka kterega črkopisja med seboj se vedno vzbujevali ter ono obljubo o prihodnjem žene sinu vseskozi do naslednikov poročevali. Ta ostala in tolikanj izvrstna dobrota, namreč raba edinega in s samim Bogom skupnega jezika, po toliko in tolikih zgubljenih darovih Božjih, kakor je bila sprevelika, tako je nasprot omilovati in obžalovati, da je zavoljo predrznosti ljudi okrajšano bilo (da tako rečem) njim i življenje, in da je o zidanji stolpa Babilonskega nastala zmešnjava jezikov, pač pravična kazen božja, da je iz enega čistega in prostega storilo se jih več in to nedovršenih, in tako edinega onega prvega in svetega jezika čistota pri premnogih naslednikih se zgubila, in da je pravo češčenje Božje po mnogih krajih bilo ne samo zadržano, temuč da je skoro popolnoma prenehalo. Pa dasi je pripoznati, da je ona razlika jezikov bila zaslužena kazen, vendar je božja usmiljenost spoznavati spet v tem, da med onimi po vesoljnem svetu ter po raznih pokrajinah njegovih pogostnimi človeškimi selitvami oni prvi in sveti jezik vendar ni bil niti zatrt niti pokvarjen: temuč se je dasi v negotovih selih in tudi brez knjig in brez gotove pisave pri ljudstvu Božjem nepokvarjen ohranil: dokler ni slednjič Bog, v deželo dolgo že in pred mnogimi veki obetano svoje ljudstvo vodeč po voditelju Mojzesu, na gori Sinaju deset zapovedi spisavši svojim prstom Mojzesa kakor učitelj učenca in to skozi celih štirideset dni o gotovem črkopisju podučujoč po Mojzesu spisati dal tudi pentatevha (petoknjižja) ter ga naslednikom posvetil v gotovem, namreč v istem prvem pa mej vsemi najstarejšem in najsvetejšem, od pre-

svetega Boga prošlem jeziku. Tedaj še le so misli duhá, po vzgledu Bogá, kateri je prvi i Adamov i potlej tudi Mojzesov govoreči (ako se namreč tako reči sme) učitelj in slovničar (vocalis Magister et Grammaticus) postal, po gotovem črkopisji in po besedi, katero imenujejo Ebrejsko, po onem Ebreju, ne obretniku (kajti to je povse pripisovati Bogu, kakor vže povedano) ampak po slavitelju, jele se zapisovati v razodevanji in razširjevanji hvale in slave Božje. Ostala je ta pisava in govorica pri ljudstvu Božjem, o katerem je Bog hotel, naj bode pentatevha nekako posebni váruh. A ona občevanja z vnanjimi ljudstvi pa pozneje bolj pogostna preseljevanja v Babilonijo in drugam so provzročila, da se je oni sploh sveti jezik Ebrejski nekoliko oddaljil od svojega izvirka i po pisavi i po izreki. Od tod je nastala druga govorica, ktera se zove ali Sirska ali Kaldejska, za prve in druge samovladije. In poznej so tudi posamne samovladije postavile svoja posamna narečja, po poglavitnem stolnem mestu, v posebni jezikovi rabi, tako Grki Grško, Latini Latinsko. In tako se je zgodilo, da za Ebrejskim in Kaldejskim jezikom Grški in za tem Latinski, so še sedaj štirje poglavitni jeziki, kateri se štejejo in so tudi najstarejši ter najpotrebniši, da jih veš in znaš. In dasiravno so, kedar je satan tako hotel, na svetu poznej nastajale ogromne prekucije in so zruševana in zbijana bila kraljestva in cesarstva: dasiravno so ljudje bili ali izganjani s svojih sedežev ali so vdarjali jo v drugih dežele in so po hudih nesrečah sesédala se kraljestva, ter zato razno medlo se vse, mešale se višine z nižinami, in vsled tega stvarjale se nékako brezštevilne posebne govorice: je vendar Bog v onih tolikih zmešnjavah po svoji neizmerni usmiljenosti, modrosti in previdnosti, na čuden način, Ebrejski, Kaldejski, Grški pa Latinski jezik v bukvah popisan vedno ohranil ter jih še sedaj ohranjuje cele: da bi ti jeziki bili kot ravnalo in pravilo drugim rečem in da bi iz teh, kakor iz vrelcev v druge jezike nekako pretakale se premnoge knjige, obsegajoče nauk o Bogu, poštene in koristne postave, zdravilne leke, ter tudi druge vede in umetnije, kako so dopovedovati pa prav obravnavati in razdeljevati vse stvari. Tako se še sedaj po posebni dobroti Božji daje nam sveto pismo Ebrejsko, katero je na več kot kraljevske stroške Ptolomeja Filadelfa neumrlega spominja kralja Egiptovskega prvikrat preloženo bilo v Grški jezik. Kajti Jožef oni sin Gorijonov v Judovski povéstnici posamezno našteva tiste kraljevske stroške, kateri znašajo, ako jih smemo računiti, vsoto nad 50 milijonov zlatov, ali ako hoče kdo povedati bolj po latinski, dala bi ona vsota — supra quinquagies millena millia aureos, vel si libet quingenties centena millia aureos: — vsoto, pravim, ktera nikoli nobeni vseh kraljev, ljudstev in časov, kar jaz vem, v letnem dobičku ali dohodku ni enaka. Te stroške je oni neumrli junak daroval celé za sami stari zakon, kateri ima v sebi 24 bukev, kaj ne bi bil hotel storiti, ko bi tudi novi zakon in ko bi tako došlo mu bilo celo sv. pismo? Takrat torej je prvič, pravim, Ebrejsko sv. pismo postalo Grško, katerim bukvam so pridejale se druge knjige novega zakona, spisane v grškem jeziku. Zatorej se je tudi celo latinsko sv. pismo, preloženo po trudu bodisi Hieronima bodisi ktereга drugega, zvati jelo z imenom stara prestava.

In tako se nahaja ne le sv. pismo Ebrejsko, Kaldejsko, Grško in Latinsko, ki si je na veliko korist vsega krščanstva lahko tudi bolj revni človek omisli za srednjo ceno: ampak na prodaj je zdaj v tem stoletji tudi sv. pismo v Nemškem, Španjskem, Francoskem, Laškem, Ogerskem, Českem, Poljskem, Rutenskem in Možovitskem (Moshovitica) jeziku. A samo našim ljudem Kranjcem ali Slovencem (Carniolanis seu Slavis) še ni došla ta tolika sreča, da bi je imeli celo v svojem narečji. Kajti čeravno je čestitljivi mož g. Primož Truber novi zakon in druge pripravne knjige, in to, kakor sem vže omenil, tudi v Kranjsko narečje nedavno i marljivo i spretno prestavil iz lastnih in čistih virov: bilo je vendar treba, kedar onega moža vže bolj resna doba in nadložna

starost tlači ter v močeh zapušča, da so drugi dosnovali, kar je celemu sv. pismu doslej manjkalo ter ostalo za prestavo, pa izdali celo Kranjsko ali bolje Slovensko sv. pismo (Slavonica Biblia). Prikazala se je torej ta poslednji čas prevelika in neizrekljiva milost Božja tudi našim ljudem. Napočil je tisti veseli dan, kedar tudi Kranjci in Slovenci (Carniolani et Slavi) lahko vidimo in slišimo kranjski govoriti Boga samega, očake, pre-roke, aposteljne in evangeliste. In za to toliko usmiljenost in dobroto edinemu večnemu Bogu bodi hvala in slava vékoma. Amen.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

II.

Občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“.

V dan 18. okt. t. l. ob 9. uri dopoldne v družbeni sobi „Slovenskega učiteljskega društva“
(v grof Blagajevi hiši na Šent-Jakobskem trgu).

(Dalje.)

Potem poroča blagajnik, g. Ivan Tomšič, takó:

„Slavni zbor!

Kakor kaže „imenik udov Slov. učit. društva“ je zadnje tekoče število 131. Izmej teh udov pa so štiri udje umrli: g. Ivan Šolar, bivši c. k. šolski nadzornik v Zadru, ki je bil več let podporni ud našemu društvu, in pa g. Franjo Hlafka, tudi podporni ud našega društva. A letos nam je pokosila nemila smrt dva prava, najstarejša uda našega društva. Ta dva uda, katerih izgubo naše društvo gotovo britko obžaluje, sta: g. Blaž Kuhar, bivši nadučitelj pri D. M. v Polji in tudi predsednik našemu društvu v ónih viharhnih časih, ko našemu društvu niso bili ugodni, in pa g. Josip Kavšek, bivši učitelj na Vinici. Dva uda sta iz našega društva izstopila. Ako teh 6 udov odštejemo, ostane našemu društvu še 125 udov. Mej temi je 23 podpornih in 102 pravih udov. Učiteljic šteje naše društvo samo 6, jako pičlo število, kar je gotovo znamenje, da se ženstvo jako malo briga za naše društvo. Teh 6 učiteljic službuje na kmetih, tedaj mej prostim národom; iz Ljubljanskega mesta ni pri našem društvu nobene učiteljice.

Lansko leto je šteló naše društvo 25 podpornih in 93 pravih društvenikov. Število podpornih udov se je torej letos za dva uda zmanjšalo, a število pravih udov je za 9 naraslo.

Društvo je imelo lanskega leta ob tej dóbi v gotovini 155 gld. 54 kr. Letni doneski društvenikov in drugi dohodki znašajo 94 gld. Vкупni znesek dohodkov 249 gld. 54 kr. Troški, kakor jih knjiga za izdajke kaže, iznosijo 176 gld. 72 kr. Ostaje torej v gotovini še 72 gld. 82 kr.

Troški lanskega društvenega leta so iznašali samó 63 gold. 80 kr., a letos so se pomnožili za 112 gld. 92 kr., a to zaradi tega, ker si je društvo po sklepu lanskega občnega zbora najelo stanovanje, katero največ denarja vzame.

Takó je bilo samó za stanovanje plačati v tekočem društvenem letu 139 gld. 41 kr. in drugih troškov, ki jih je stanovanje zahtevalo, bilo je 24 gld. 36 kr. Vse to kažejo dotični računi.

Za stanovanje, v katerem smo zdaj, plačuje se na leto 132 gld. 60 kr. Za oddajano sobo dobiva društvo na mesec po 5 gld. (na leto 60 gld.). Na društvo pride torej 72 gld. 60 kr., kar gotovo ni veliko, ako bi častiti društveniki svoje letne dohodke redno plačevali.